

مجله علمی پژوهشی «پژوهش‌های برنامه‌درسی»  
انجمن مطالعات برنامه‌درسی ایران  
دوره هشتم، شماره دوم، پیاپی ۱۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۷  
صفحه‌های ۲۸-۴۷

## سنجش میزان تحقق اهداف برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران

پایه ششم شهرستان ایزه در سال تحصیلی ۹۴-۹۳

سعید محمودی بردزردی\* تورج هاشمی نصرت آباد\*\* شهرام واحدی\*\*\*

### چکیده

هدف این پژوهش سنجش میزان تحقق اهداف برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران پایه ششم شهرستان ایزه در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ بود. این پژوهش از نوع توصیفی-پیمایشی بود. جامعه آماری شامل ۱۱۹ نفر آموزگاران پایه ششم بود که ۹۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. پس از انتخاب گروه نمونه با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته که بر اساس طیف لیکرت در پنج گزینه تهیه شده بود، اطلاعات گردآوری و تجزیه و تحلیل شد. روایی پرسش‌نامه با استفاده از نظر متخصصان تأیید و پایایی آن نیز با روش آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۸ به دست آمد. برای تحلیل داده‌ها از روش آماری (t تک نمونه‌ای) استفاده شد. نتایج به دست آمده بیانگر آن است که اهداف برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران پایه ششم شهرستان ایزه تحقق یافته است. بدین معنی که از دیدگاه آموزگاران توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری، کنجکاوی، کسب صفات و ویژگی‌های منش تفکر، کسب نگرش‌های درست نسبت به یافته‌های علمی، توانایی قضاوت درباره اعمال و رفتار خود و دیگران در دانش‌آموزان از حد متوسط بالاتر است.

**واژه‌های کلیدی:** اهداف برنامه‌درسی، تفکر و پژوهش، آموزگاران پایه ششم.

\* کارشناس آموزش و پرورش (نویسنده مسئول) mahmoodi.saeid@yahoo.com

\*\* استاد گروه روانشناسی دانشگاه تبریز tourajhashemi@yahoo.com

\*\*\* استاد گروه علوم تربیتی دانشگاه تبریز vahedi117@yahoo.com

### مقدمه

کتاب درسی یکی از مهم‌ترین مراجع و منابع یادگیری دانش‌آموزان در نظام آموزشی محسوب می‌شود و در ایران نیز از مهم‌ترین نقش‌ها را ایفا می‌کند. به عبارت دیگر در کشور ما بیشتر فعالیت‌های آموزشی در چارچوب کتاب درسی صورت می‌گیرد. به عنوان نمونه، تدارک مجموعه‌ای از فرصت‌های یادگیری جهت تحقق بخشیدن به هدف‌های کلی و جزئی آموزش و پرورش از طریق محتوای کتاب امکان‌پذیر است (یارمحمدیان، ۱۳۸۵). کتاب درسی به عنوان نماد کتبی محتوای درسی یکی از ابعاد اساسی نظام آموزشی است، میزان علاقه‌مندی و انگیزه مثبت دانش‌آموزان در جهت حل مسئله و کسب مهارت‌های مورد نیازشان از طریق کتاب‌های درسی تقویت می‌شود. تحول در نظام آموزشی کشور به ویژه در محتوای درسی باید در جهت سوق دادن این نظام به فعالیت‌های اکتشافی و پژوهشی در یادگیرندگان باشد، تا تربیت نسلی با انگیزه و پژوهشگر تسهیل شود (محمودی بردزردی، ۱۳۸۱).

یادگیری تفکر موضوعی است که امروزه به عنوان یک هدف آموزشی در برنامه‌های درسی مطرح شده است. بر خلاف گذشته، در حال حاضر یادگیری تفکر نه تنها برای دانش‌آموزانی که به آموزش عالی راه می‌یابند، بلکه برای همه دانش‌آموزان امری اساسی و لازم شناخته شده است، زیرا در واقع یادگیری تفکر پیش‌نیاز و هم‌نیاز هر نوع یادگیری غیر طوطی‌وار به‌شمار می‌رود. برنامه‌درسی مبتنی بر آموزش مهارت‌های فکری باید بر مسائل معنادار و پیچیده تمرکز داشته باشد. کارهای عملی مترتب بر مسائل درسی نیز باید واقعی و کامل باشند، به طوری که هدف از انجام آنها برای دانش‌آموز روشن باشد و آموزش مهارت‌ها از طریق کارهای عملی واقعی و روزمره صورت پذیرد (فقیهی، ۱۳۷۸).

برای تحول برنامه‌های آموزش و پرورش این چالش وجود دارد که نه تنها یک فرد نخبه بلکه همه افراد را قادر سازند تا متفکرانی مؤثر باشند، چرا که قابلیت‌های مورد نیاز هر فردی است. یادگیرندگان باید آگاهی‌شان را از خود به عنوان متفکران و یادگیرندگان گسترش دهند. راهبردهایی را برای تفکر مؤثر تمرین کنند و منش تفکر را که در طول زندگی به آن نیاز دارند، گسترش دهند. تصویری که از اهداف علمی، فرهنگی، اجتماعی، خانوادگی و اخلاقی در چشم‌انداز بیست ساله کشور ترسیم شده است و فرایندی که در نقشه جامع کشور، و سند تحول راهبردی پیش‌بینی شده، نیازمند تربیت نسلی فکور و اندیشمند است، نسلی که تصمیم‌گیری بر مبنای تفکر و خردورزی در

بیشتر فعالیت‌هایش دیده شود و زندگی فردی و اجتماعی خود را بر این اساس سامان دهد (دانشور و همکاران، ۱۳۹۱).

پرورش مهارت‌های فکری و ذهنی فراگیران همواره به عنوان یکی از مهم‌ترین هدف‌های آموزشی در محافل آموزشی جهان مد نظر قرار گرفته است. نگرانی در مورد ضعف و نقص تفکر انتقادی در دانش‌آموزان، خاص یک کشور یا منطقه نیست بلکه تمام سیستم‌های دنیا را در بر گرفته است (استاپلتون<sup>۱</sup>، ۲۰۱۱). اگر چه علاقه به توسعه توانایی‌های فکری و تفکر انتقادی پدیده‌ای جدید نیست و منشأ آن به نظرات افلاطون بر می‌گردد، تحقیقات بین‌المللی، ناتوانی دانش‌آموزان را در استدلال منطقی و تجزیه و تحلیل نشان می‌دهند (مایرز<sup>۲</sup>، ۱۳۸۳). از بیست سال پیش اقدامات اولیه جنبشی عظیم و نوین به حمایت از گسترش خردورزی آغاز شده است. این جنبش، تفکر انتقادی یا مهارت‌های تفکر نام گرفته است. بخشی از اهداف این جنبش آن است که با ابداع برنامه‌درسی تفکر، تحول تفکر را در قلب جریان تعلیم و تربیت وارد سازد (فیشر<sup>۳</sup>، ۲۰۰۳).

استدلالی که در زمینه آموزش تفکر روز به روز بیشتر ترقی می‌کند این است که تفکر جزء ذاتی رشد انسان است (هاینس<sup>۴</sup>، ۲۰۰۵). دلیل دیگر آموزش تفکر این است که انسان از نوع صحیح تحریک و چالش عقلانی لذت می‌برد، و از معماهایی که می‌تواند حل کند، خوشحال می‌شود (فیشر، ۲۰۰۵). بخشی از ضرورت متعارف در آموزش مهارت‌های تفکر نتیجه افزایش آگاهی از این نکته است که جامعه تغییر کرده و مهارت‌هایی که برای نسل قبل مفید بودند دیگر نمی‌توانند دانش‌آموزان را برای جهان خارج از مدرسه مجهز کنند (هاینس، ۲۰۰۷). آبرامی<sup>۵</sup>، برنارد<sup>۶</sup>، بروخوسکی<sup>۷</sup>، وید<sup>۸</sup>، سورکس<sup>۹</sup>، تامیم<sup>۱۰</sup>، و ژانگ<sup>۱۱</sup> (۲۰۰۸) معتقدند که تفکر به ویژه تفکر انتقادی یا توانایی قضاوت هدفمند خود نظم یافته، بطور گسترده‌ای به عنوان مهارت اساسی زندگی در عصر دانش، تشخیص داده شده است. بایلین<sup>۱۲</sup>، و سیگل<sup>۱۳</sup> (۲۰۰۳) معتقدند که پرورش تفکر هدف بنیادی و ایده‌آل مهم

<sup>1</sup> Stapleton

<sup>2</sup> Meyers

<sup>3</sup> Fisher

<sup>4</sup> Haynes

<sup>5</sup> Abrami

<sup>6</sup> Bernard

<sup>7</sup> Borokhovski

<sup>8</sup> Wade

<sup>9</sup> Surkes

<sup>10</sup> Tamim

<sup>11</sup> Zhang

<sup>12</sup> Bailin

<sup>13</sup> Sigel

تعلیم و تربیت است ( به نقل از فتحی‌آذر و همکاران، ۱۳۹۲).

فتحی‌آذر (۱۳۸۲) تفکر را ترکیبی از معرفت، دانش، مهارت و نگرش انسان می‌داند که ماهیت او را شکل می‌دهد و به انسان معنی می‌بخشد. برنارد، ژانگ، أبرامی، بروخوسکی و سورکس (۲۰۰۸) معتقدند که اکثر صاحب‌نظران در این زمینه که تفکر یکی از مهم‌ترین اهداف تعلیم و تربیت رسمی است، توافق دارند. پژوهش مونتریو<sup>۱</sup>، ماتوس<sup>۲</sup>، و مارگرت<sup>۳</sup> (۲۰۰۹) نشان داد که آموزش پیوسته تفکر می‌تواند توانایی تفکر انتقادی و صحت تشخیص را در فراگیران بهبود بخشد. لیپمن<sup>۴</sup> (۱۹۹۵) معتقد است که پرورش تفکر به‌ویژه رشد تفکر انتقادی، ضرورت‌های رشد تفکر اخلاقی کودک را تأمین می‌کند، براین اساس یکی از اهداف مهم برنامه فلسفه برای کودکان را تأمین رشد اخلاقی آنان می‌داند. دانیل<sup>۵</sup> و اوریاک<sup>۶</sup> (۲۰۱۱) هدف رویکرد فلسفه برای کودکان را رشد تفکر در کودکان از طریق بحث‌های فلسفی می‌دانند. پژوهش دان<sup>۷</sup>، کارکو<sup>۸</sup> و کراجیک<sup>۹</sup> (۲۰۰۸) در مورد برنامه آموزش تفکر به کودکان نشان داد که مداخله‌های تجربی، قابلیت تفکر انتقادی و خلاق را در کودکان افزایش می‌دهد. مطالعه امبرسیانو<sup>۱۰</sup> (۱۹۹۸) بر روی کودکان ۹-۱۱ ساله امریکایی نشان داد که دانش‌آموزان شرکت‌کننده در کلاس‌های آموزش تفکر، در مقیاس استدلال عمومی و اطمینان ذهنی نمره بالاتری کسب کرده‌اند.

مطالعات بابامحمدی و خلیلی، (۱۳۸۳)؛ بهمنی، یوسفی، نعمت‌بخش، چنگیز و مردانی، (۱۳۸۴)، بدری و فتحی‌آذر، (۱۳۸۶)، کیامنش و نوری، (۱۳۷۶)، شعبانی، (۱۳۸۲)، در ایران نشان می‌دهد که توانایی‌های تفکر انتقادی و خلاق در بین دانش‌آموزان و دانشجویان ایرانی در سطح پائینی قرار دارد و آن‌چنان‌که اقتضای این توانایی‌ها است در نظام تعلیم و تربیت مورد توجه قرار نگرفته است. در مطالعاتی که لیپمن و کم<sup>۱۱</sup> (۱۹۹۶، ۱۹۹۷، ۱۹۹۸) به نقل از فتحی‌آذر، ادیب، هاشمی، بدری‌گرگری و غریبی، (۱۳۹۲) انجام داده بودند نتیجه گرفتند که کودکانی که در کلاس‌های آموزش تفکر و فلسفه شرکت کرده‌اند در همه دروس پیشرفت تحصیلی بیش‌تری داشته‌اند.

<sup>1</sup> Monterio

<sup>2</sup> Mattos

<sup>3</sup> Margaret

<sup>4</sup> Lipmann

<sup>5</sup> Daniel

<sup>6</sup> Auriac

<sup>7</sup> Dunn

<sup>8</sup> Curko

<sup>9</sup> Kragic

<sup>10</sup> Embroscioano

<sup>11</sup> Cam

از آنجایی که نظام آموزشی ما در دو دهه اخیر به علت رویارویی با چالش‌های محتوایی و اجرایی نتوانسته به‌طور مکفی به پرورش تفکر بپردازد و از طرفی آسیب‌ها و تنیدگی‌های زندگی کنونی و آینده نیز تهدیدی جدی برای زندگی روانی و اجتماعی دانش‌آموزان است، چاره‌اندیشی برای برون‌رفت از بحران‌های پیش‌رو امری ضروری است. به نظر می‌رسد در این راستا آموزش مهارت‌های تفکر به شیوه‌ای سنجیده و سازمان‌یافته و فراهم نمودن چهارچوب نظری قوی برای رشد تفکر، و توان اندیشیدن که از ملزومات سازگاری در هزاره جدید است، می‌تواند به عنوان یک ضرورت اجتناب‌ناپذیر از اهمیت بالایی برخوردار باشد. مهمترین وظیفه و نقش آموزش و پرورش در مدارس، آموزش شیوه‌های یادگیری و پرورش مهارت‌هایی است که فرد را قادر می‌سازد، خود راه‌حل‌های مسائل را بیابد و مجهولات را کشف کند.

تفکر و تعقل در یک وجه از چهار نوع تفکر فلسفی، تفکر انتقادی، تفکر خلاق و تفکر همراه با مراقبه، و در وجه دیگر از دو نوع نظری و عملی برخوردار است که در طول دوران تحصیل، قابل پیگیری است و می‌تواند زمینه پژوهش‌هایی که منجر به درک، تدبیر، تأمل و بصیرت می‌شوند را فراهم کند و در نهایت سبب می‌شود تا فرد رفتار حکیمانه‌ای از خود بروز دهد و تعاملی خردمندانه با محتوای سایر حوزه‌های یادگیری در دوره‌های تحصیلی داشته باشد. در قلمرو عام این حوزه ایجاد موقعیت‌های پرورش تفکر در برنامه‌های درسی اهمیت به‌سزایی دارد. مطالعه و کتاب‌خوانی، نقد رسانه‌ها، یادگیری روش‌های تحقیق، بررسی رفتارهای فردی و رخدادهای اجتماعی، داستان‌خوانی، میزگرد، گفت‌وگو، نوشتن تجربه‌ها و خاطرات و رخدادهای بهره‌گرفتن از روش‌های تقویت‌کننده مهارت‌های تفکر در تمام برنامه‌های درسی و تربیتی از جمله خلق این موقعیت‌هاست. علاوه‌براین قلمرو عام تفکر، قلمرو دومی نیز وجود دارد که عبارت است از «تفکر فلسفی» و مربوط به بنیادی‌ترین سؤال‌های انسان در باره هستی و حیات است. این قلمرو به دوره تحصیلی و رشته خاصی اختصاص ندارد و کلیه متریبان را در بر می‌گیرد، لذا ضروری است که درس یا دروس خاصی برای آن در نظر گرفته شود. قلمرو سوم، قلمرو نیمه‌تخصصی «فلسفه» و «منطق» است که اختصاص به رشته تحصیلی خاصی دارد و اندیشه‌ورزی فلسفی تخصصی، شناخت آرا و نظرات فیلسوفان و نقد و بررسی آنها را در بر می‌گیرد. در دوره ابتدایی قلمرو اول و دوم یعنی قلمرو عام و تفکر فلسفی قابل پیگیری است. به همین منظور درس تفکر و پژوهش در جدول ساعات درسی پایه ششم ابتدایی پیش‌بینی شده است. برنامه درسی تفکر و پژوهش بر پرورش توانایی استدلال، کاوشگری، قضاوت و ارزشیابی، و منش تفکر دانش‌آموزان تمرکز دارد. با وجود اینکه در عنوان برنامه درسی تفکر و

پژوهش پایه ششم ابتدایی، از دو واژه «تفکر» و «پژوهش» استفاده شده است، اما این برنامه به لحاظ چستی، دو موضوع با دو مفهوم و کارکرد متفاوت نیست. این برنامه به دنبال پرورش تفکر و تعقل است که به طور فطری در کودکان وجود دارد (دانشور و همکاران، ۱۳۹۱).

اهداف متعددی برای درس تفکر و پژوهش مطرح شده از جمله می‌توان به توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری، توانایی به‌کارگیری روش‌های مناسب برای پاسخگویی به کنجکاوی خود در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق، و خلقت، کسب صفات و ویژگی‌های منش تفکر، کسب نگرش‌های درست نسبت به یافته‌های علمی، توانایی قضاوت درباره اعمال و رفتار خود و دیگران و کسب بصیرت نسبت به نتایج و پیام‌های آن اشاره کرد. اهداف مصوب و از پیش تعیین شده این درس در دو سطح کلی، اهداف و انتظارات عملکردی خاص، و اهداف و انتظارات عملکردی مشترک است. اهدافی مانند توانایی برقراری ارتباط فردی و میان فردی، توانایی درک پدیده‌ها، رویدادها و قوانین جهان آفرینش به عنوان آیات الهی، خودیادگیری و خودسازی مستمر و مادام‌العمر، شناخت و درونی‌سازی ارزش‌های اخلاقی و پرهیز از ردائل، و فهم و جانب‌داری از ارزش‌های دینی از اهداف و انتظارات عملکردی مشترک هستند.

در دهه‌های اخیر تغییراتی مهم در برنامه‌ها، نظام آموزشی و به تبع آن در تهیه و تنظیم کتاب‌ها و مواد آموزشی صورت گرفته است که این تغییرات برای شرکت دادن دانش‌آموزان در فعالیت‌های آموزشی بوده است. یکی از تغییراتی که در سال ۱۳۹۱ در آموزش و پرورش به اجرا گذاشته شد، ایجاد طرح جدیدی به نام طرح ۳-۳-۶ در نظام آموزش و پرورش بود که شامل ۶ سال دوره ابتدایی، ۳ سال دوره متوسطه اول و ۳ سال دوره متوسطه دوم است. در این میان پایه ششم برای اولین بار با کتب، دروس، اهداف و راهبردهای جدید و متفاوت برای دانش‌آموزان ابتدایی در نظام آموزشی جای گرفته است که به علت جدید بودن این پایه در این نظام، نیاز به بررسی‌ها و تحلیل‌های فراوانی در زمینه اهداف کتاب‌ها و محتوای برنامه‌دستی دارد. یکی از کتاب‌های این پایه کتاب تفکر و پژوهش است. با توجه به جایگاه و اهمیت این کتاب در مجموع کتاب‌ها و دروس پایه ششم ابتدایی که مقطعی سرنوشت‌ساز است و شالوده فکری و شخصیتی افراد در آن پایه‌ریزی می‌شود، و نیز با توجه به اهداف تعیین شده برای این کتاب در دوره ابتدایی و ضرورت ارزشیابی از اهداف مورد نظر کتاب، به ویژه از زمان انتشار آن تاکنون مورد بررسی و تحلیل قرار نگرفته است. همچنین، برنامه پرورش تفکر در پایه‌های قبلی بر اساس برنامه مدونی پیگیری نشده است این برنامه در پایه ششم برنامه‌ای در دوره گذار به شمار می‌آید که از یک سو بر اساس اهداف تحقق یافته انواع و مهارت‌های تفکر

بنا شده است و از سوی دیگر به دنبال پر کردن شکاف‌های موجود و پیوند بین این خرده مهارت‌ها و رسیدن به سطح بالاتری از صلاحیت تفکر و پژوهش است، بنابراین اهداف این برنامه‌درسی نیاز به ارزشیابی دارد. در نتیجه هدف اصلی پژوهش بررسی میزان تحقق اهداف برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران پایه ششم است که در قالب سؤال‌های زیر مورد بررسی قرار گرفته است:

۱- به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

۲- به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به بکارگیری روش‌های مناسب برای پاسخ‌گویی به کنجکاوی خود در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و طبیعت دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

۳- به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به کسب صفات و ویژگی‌های منش تفکر دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

۴- به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به کسب نگرش‌های درست نسبت به یافته‌های علمی دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

۵- به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به توانایی قضاوت درباره اعمال و رفتار خود و دیگران و کسب بصیرت نسبت به نتایج و پیامدهای آن در دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

۶- به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به تحقق اهداف و انتظارات عملکردی مشترک دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

### روش پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف تحقیق، از نوع کاربردی و از لحاظ ملاک نحوه گردآوری داده‌ها، توصیفی و از نوع پیمایشی است؛ چراکه در این پژوهش ضمن توصیف ویژگی‌های جامعه مورد مطالعه، از نتایج آن می‌توان جهت بهبود وضعیت موجود استفاده کرد.

جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی آموزگاران زن و مرد پایه ششم دوره ابتدایی شهرستان ایذه در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ بوده است. از کل جامعه آماری (۱۱۹ نفری) به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و بر اساس جدول تعیین نمونه کرجسی و مورگان، نمونه‌ای به تعداد ۹۰ نفر انتخاب گردید. پس از انتخاب گروه نمونه، با استفاده از پرسش‌نامه محقق ساخته که بر اساس طیف لیکرت

در پنج گزینه تهیه شده بود اطلاعات و داده‌های مورد نیاز گردآوری گردید. این پرسش‌نامه شامل ۳۲ سؤال که بر اساس اهداف این درس در کتاب راهنمای تدریس درس تفکر و پژوهش تنظیم شده است، و هر سؤال دارای پنج گزینه از خیلی کم (۱)، کم (۲)، متوسط (۳)، زیاد (۴) تا خیلی زیاد (۵) است. روایی محتوایی پرسش‌نامه با استفاده از نظر متخصصان تأیید گردید، بدین صورت که پرسش‌نامه به همراه اهداف درس که از آنها استخراج شده بود در اختیار ۱۳ نفر از مدرسان کشوری استانی و اعضای گروه آموزشی این درس در سطح شهر قرار داده شد. همچنین از نظرات ۲ نفر از اساتید گروه علوم تربیتی دانشگاه استفاده شد، آنها نیز روایی محتوایی پرسش‌نامه را در سطح بالایی تأیید کردند که نتیجه آن در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول شماره ۱ مقادیر روایی محتوایی به دست آمده بر اساس نظرات متخصصان

مقدار CVR بر اساس تعداد متخصصان نمره‌گذار (۱۵ نفر)					
مقدار CVR	گویه (سؤال)	مقدار CVR	گویه (سؤال)	مقدار CVR	گویه (سؤال)
۰/۸۹	۲۳	۰/۶۶	۱۲	۰/۸۸	۱
۰/۶۸	۲۴	۰/۸۵	۱۳	۰/۶۷	۲
۰/۶۳	۲۵	۰/۷۴	۱۴	۰/۹۴	۳
۰/۹۳	۲۶	۰/۹۲	۱۵	۰/۷۵	۴
۰/۸۶	۲۷	۰/۹۱	۱۶	۰/۷۸	۵
۰/۷۶	۲۸	۰/۸۳	۱۷	۰/۶۲	۶
۰/۹۲	۲۹	۰/۷۱	۱۸	۰/۸۷	۷
۰/۶۹	۳۰	۰/۸۴	۱۹	۰/۶۹	۸
۰/۶۵	۳۱	۰/۶۹	۲۰	۰/۷۹	۹
۰/۸۱	۳۲	۰/۷۷	۲۱	۰/۷۶	۱۰
		۰/۸۴	۲۲	۰/۷۵	۱۱

با توجه به اینکه حداقل روایی (CVR) پذیرفته شده برای ۱۵ نفر متخصص ۰/۴۹ است، تمام مقادیر به دست آمده بالاتر از این مقدار است. بنابراین روایی محتوایی پرسش‌نامه تأیید گردید. پایایی آن نیز به روش ضریب آلفای کرونباخ توسط نرم‌افزار آماری SPSS محاسبه شد. میزان آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۸ به دست آمد که حاکی از همسانی درونی بالای ابزار است. داده‌های جمع‌آوری شده نیز با توجه به سؤالات تحقیق، با آمار استنباطی (t تک نمونه‌ای) تجزیه و تحلیل گردید.



## یافته‌ها

براساس بررسی‌های به عمل آمده و اطلاعات گردآوری شده از اعضای نمونه تحقیق، به تفکیک سؤال‌ها به بیان نتایج و یافته‌های به دست آمده از تحقیق پرداخته می‌شود. (لازم به ذکر است چون پرسش‌نامه با مقیاس لیکرت تهیه شده است و چون نمره ۳، نمره متوسط است، بنابراین نمره میانگین بالای ۳ یعنی نظرات مثبت بوده و تأثیر داشته و نمره پایین‌تر از ۳ یعنی نظرات منفی بوده و عملاً تأثیرگذار نبوده است).

سؤال ۱: به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به توانایی استنباط، استدلال و

نتیجه‌گیری دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

جدول ۲. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری درس تفکر و پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاوت بین میانگین‌ها
توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری	۳/۲۰	۰/۷۲	۲/۶۵	۸۹	۰/۰۰۹	۰/۲۰

براساس جدول شماره ۲ می‌توان مشاهده نمود که میانگین توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری دانش‌آموزان پایه ششم (۳/۲۰) پس از گذراندن درس تفکر و پژوهش از میانگین معیار (۳) بیش‌تر شده و بر اساس t به دست آمده (۲/۶۵) در درجه آزادی ۸۹ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۹ وجود دارد.

سؤال ۲: به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به بکارگیری روش‌های مناسب برای

پاسخ‌گویی به کنجکاوی خود در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و طبیعت دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

جدول ۳. نتایج آزمون t تک نمونه‌ای به‌کارگیری روش‌های مناسب برای پاسخ‌گویی

به کنجکاوی خود در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و طبیعت درس تفکر و پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاوت بین میانگین‌ها
بکارگیری روش‌های مناسب برای پاسخ‌گویی به کنجکاوی خود در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و طبیعت	۳/۳۰	۰/۶۵	۴/۳۴	۸۹	۰/۰۰۹	۰/۳۰

بر اساس جدول شماره ۳ می‌توان مشاهده نمود که میانگین به‌کارگیری روش‌های مناسب برای پاسخ‌گویی به کنجکاوی خود در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و طبیعت دانش‌آموزان پایه ششم (۳/۳۰) پس از گذراندن درس تفکر و پژوهش از میانگین معیار (۳) بیش‌تر شده و براساس  $t$  به‌دست آمده (۴/۳۴) در درجه آزادی ۸۹ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۹ وجود دارد.

سؤال ۳: به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به کسب صفات و ویژگی‌های منش تفکر دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

جدول ۴. نتایج آزمون  $t$  تک نمونه‌ای کسب صفات و ویژگی‌های منش تفکر درس تفکر و پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	$t$	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت بین میانگین‌ها
کسب صفات و ویژگی‌های منش تفکر	۳/۵۳	۰/۶۴	۷/۸۸	۸۹	۰/۰۰۹	۰/۵۳

بر اساس جدول شماره ۴ می‌توان مشاهده نمود که میانگین کسب صفات و ویژگی‌های منش تفکر دانش‌آموزان پایه ششم (۳/۵۳) پس از گذراندن درس تفکر و پژوهش از میانگین معیار (۳) بیشتر شده و بر اساس  $t$  به‌دست آمده (۷/۸۸) در درجه آزادی ۸۹ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۹ وجود دارد.

سؤال ۴: به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به کسب نگرش‌های درست نسبت به یافته‌های علمی دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

جدول ۵. نتایج آزمون  $t$  تک نمونه‌ای کسب نگرش‌های درست نسبت به یافته‌های علمی درس تفکر و پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	$t$	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاوت بین میانگین‌ها
کسب نگرش‌های درست نسبت به یافته‌های علمی	۳/۴۵	۰/۷۵	۵/۶۶	۸۹	۰/۰۰۹	۰/۴۵

بر اساس جدول شماره ۵ می‌توان مشاهده نمود که میانگین کسب نگرش‌های درست نسبت به یافته‌های علمی دانش‌آموزان پایه ششم (۳/۴۵) پس از گذراندن درس تفکر و پژوهش از میانگین معیار (۳) بیشتر شده و بر اساس  $t$  به دست آمده (۵/۶۶) در درجه آزادی ۸۹ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۹ وجود دارد.

سؤال ۵: به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به توانایی قضاوت درباره اعمال و رفتار خود و دیگران و کسب بصیرت نسبت به نتایج و پیام‌های آن در دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

جدول ۶: نتایج آزمون t تک نمونه‌ای توانایی قضاوت درباره اعمال و رفتار خود و دیگران و کسب بصیرت نسبت به نتایج و پیامدهای آن در درس تفکر و پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری	تفاوت بین میانگین‌ها
توانایی قضاوت درباره اعمال و رفتار خود و دیگران و کسب بصیرت نسبت به نتایج و پیامدهای آن	۳/۴۸	۰/۷۰	۶/۴۶	۸۹	۰/۰۰۹	۰/۴۸

براساس جدول شماره ۶ می‌توان مشاهده نمود که میانگین توانایی قضاوت درباره اعمال و رفتار خود و دیگران و کسب بصیرت نسبت به نتایج و پیامدهای آن دانش‌آموزان پایه ششم (۳/۴۸) پس از گذراندن درس تفکر و پژوهش از میانگین معیار (۳) بیشتر شده و براساس t به دست آمده (۴/۴۶) در درجه آزادی ۸۹ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۹ وجود دارد. سؤال ۶: به چه میزان درس تفکر و پژوهش پایه ششم به اهداف و انتظارات عملکردی مشترک دانش‌آموزان کمک می‌کند؟

جدول ۷: نتایج آزمون t تک نمونه‌ای اهداف و انتظارات عملکردی مشترک در درس تفکر و پژوهش پایه ششم

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت بین میانگین‌ها
اهداف و انتظارات عملکردی مشترک	۳/۵۲	۰/۷۲	۶/۹۰	۸۹	۰/۰۰۹	۰/۵۲

براساس جدول شماره ۷ می‌توان مشاهده نمود که میانگین اهداف و انتظارات عملکردی مشترک دانش‌آموزان پایه ششم (۳/۵۲) پس از گذراندن درس تفکر و پژوهش از میانگین معیار (۳) بیشتر شده و بر اساس t به دست آمده (۶/۹۰) در درجه آزادی ۸۹ تفاوت معنی‌داری بین این دو میانگین در سطح ۰/۰۰۹ وجود دارد.

## بحث و نتیجه‌گیری

یکی از مهارت‌هایی که در هر نظام آموزشی باید به دانش‌آموزان آموخت، مهارت اندیشیدن است. برای عملی شدن این مهم، معلم باید در افزایش مهارت‌های تفکر و استدلال شاگردن خود بکوشد و آنها را از مرحله یادگیری طوطی‌وار مطالب، به مرحله تفکر سوق دهد و آنها را در یافتن راه‌حل مناسب که اساس یادگیری توأم با تفکر است آموزش دهد، به طوری که دانش‌آموزان بتوانند مهارت‌های کسب شده را در دروس گوناگون و موقعیت‌های مختلف زندگی استفاده کنند. چراکه زندگی دانش‌آموزان محدود به مدرسه نبوده و باید یادگیری مهارت‌های تفکر را یکی از عوامل آموزش و پرورش دانست. به عبارتی دیگر، محور فعالیت‌های مراکز آموزشی باید آموختن شیوه تفکر و اندیشیدن باشد نه اندیشه‌ها. چنانچه نظام آموزشی در پی پرورش انسان‌های اندیشمند و متفکر است، باید برنامه‌هایی را اعم از رسمی و غیررسمی برای آموزش تفکر و کار فلسفی با کودکان طراحی نماید. توانایی تفکر به کودکان کمک می‌کند تا در زندگی روزمره از گزند آسیب‌های اجتماعی و روانی در امان باشند. از آنجاکه پرورش تفکر در دانش‌آموزان به طور بنیادی و جامع مستلزم وجود زیرساخت‌های مختلف و تلاش نهادهای آموزشی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است، به نظر می‌رسد نظام آموزشی ما علاوه بر تربیت معلمان کارآمد و تهیه برنامه‌ها و محتوای اثربخش، نیازمند همراهی همه‌جانبه نهادهای مختلف است. زیرا در این صورت منابع انگیزشی بیرونی و درونی، و فرصت‌های کاربردی لازم برای عملی‌کردن پرورش تفکر در جامعه، همچنین درک مستقیم پیامدهای مفید آن فراهم می‌گردد.

مهارت‌های تفکر برای انجام عمل اثربخش در دنیای در حال تغییر و پیچیده ضروری است. دنیایی که اطلاعات آن آمیخته با ابهام‌هایی است که به سادگی قابل تشخیص نیست، رشد مهارت‌های اثربخش حل مسئله که در آن مبانی مستحکمی از دانش بکار گرفته شود، یک تلاش مداوم در طول زندگی است. هنگامی که مهارت‌های تفکر ضعیف هستند، نتایج تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی نیز ضعیف است. با کاربرد الگوی مهارت‌های تفکر برای طراحی فعالیت‌ها و محیط‌های یادگیری، احتمال اینکه یادگیرنده قادر به بررسی مسائل پیچیده در زندگی حرفه‌ای و شخصی‌شان باشند، افزایش می‌یابد (عسگری، ۱۳۹۱). پژوهش برای کودکان ابزاری برای جست‌وجو و اکتشاف درباره دنیای پیرامون است. کودک با پژوهش رشد می‌کند و آمادگی‌های خود را برای دستیابی به زندگی اثربخش ارتقا می‌دهد. پژوهش‌های آنها عمدتاً بر توسعه مهارت‌های پژوهشی نظیر مشاهده،

اندازه‌گیری، توصیف و استنباط متمرکز است. به این ترتیب، اجرای کامل فعالیت پژوهشی عملاً بعد از آموزش مهارت‌های اساسی پژوهش اولویت دارد. پژوهش‌های کودک و نوجوان زمانی ارزشمند و ناظر بر اهداف بلند خود خواهد بود که متناسب با ظرفیت، نیازها و توانایی‌های آنها سازمان یابد. کودکان در دوره ابتدایی، قدرت یادگیری بیش‌تر و انرژی سرشاری برای دیدن، درک، درک مطلب، جست‌وجو و تفحص دارند و وقت‌شان باید در آزمایشگاه‌ها و کتابخانه‌ها صرف پژوهش و تحقیق شود، نه اینکه فقط به حفظ کتاب‌ها و جزوه‌های درسی محدود گردد (صالحی، ۱۳۹۶). ارزشیابی و سنجش هدف‌محور نمی‌تواند دانش‌آموزان را به سوی تفکر سوق دهد، بلکه این ارزشیابی فرایند محور است که در برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از اولویت خاصی برخوردار است (بحرینی بروجنی، نصر اصفهانی، میرشاه جعفری، لیاقت‌دار، سپهری بروجنی و مقدسی بروجنی، ۱۳۹۴).

هدف این پژوهش سنجش میزان تحقق اهداف برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران بود. نتایج به دست آمده از اطلاعات گردآوری شده بیانگر آن است که اهداف برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران پایه ششم تحقق یافته است. نتایج پژوهش نشان داد که برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران این پایه به توانایی استنباط، استدلال و نتیجه‌گیری دانش‌آموزان کمک کرده است. این یافته با نتایج مطالعات مرعشی، حقیقی، بنابی مبارکی و باشلیده (۱۳۸۶) همسو است؛ آنها نیز به این نتیجه رسیده بودند که اجرای روش اجتماع پژوهشی در کلاس‌های درس بر پرورش مهارت‌های استدلال دانش‌آموزان مؤثر واقع می‌شود. علاوه‌براین، این نتایج با یافته تحقیق جهانی (۱۳۸۶) نیز که، بیانگر تأثیر مثبت برنامه‌درسی فلسفه بر مهارت‌های استدلالی و پرورش مهارت‌های اخلاقی دانش‌آموزان بود تطابق دارد. در همین راستا، بین این یافته‌ها و نتایج مطالعات فتحی‌آذر، ادیب، هاشمی، بدری‌گرگری و غریبی (۱۳۹۲)، آیزبگوش و آمیت (۲۰۱۱) که بیانگر آن است که آموزش تفکر باعث بهبود تفکر انتقادی و مهارت‌های آن در دانش‌آموزان می‌شود نیز هم‌خوانی وجود دارد. نتایج پژوهش همچنین نشان داد که برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران این پایه در بکارگیری روش‌های مناسب برای پاسخ‌گویی به کنجکاوی خود در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و طبیعت در دانش‌آموزان کمک کرده است. این یافته با نتایج مطالعات اسکندری و کیانی (۱۳۸۶) که بیانگر تأثیر مثبت داستان بر افزایش مهارت فلسفه‌ورزی و پرسش‌گری دانش‌آموزان بود تطابق دارد. همین‌طور، با نتایج جهانی، (۱۳۸۶) و ناجی و قاضی‌نژاد (۱۳۸۶)، نیز که بیانگر تأثیر برنامه‌درسی فلسفه بر روی مهارت‌های استدلالی و عملکرد رفتاری کودکان بوده است، هم‌خوانی دارد.

همچنین، یافته دیگر پژوهش نشان داد که برنامه درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران این پایه به کسب صفات و ویژگی‌های منش تفکر در دانش‌آموزان کمک کرده است. این یافته نیز شبیه یافته‌های قبلی با نتایج مطالعات مرعشی، حقیقی، بنابی مبارکی و باشلیده (۱۳۸۶)، جهانی (۱۳۸۶)، ناجی و قاضی‌نژاد (۱۳۸۶)، فتحی‌آذر، ادیب، هاشمی، بدری‌گرگری و غربی (۱۳۹۲) و چارکو و کارجیک (۲۰۰۹)، که بیانگر تأثیر آموزش تفکر برکسب ویژگی‌های منش تفکر است، هم‌خوانی و مطابقت دارد.

علاوه‌براین، نتایج دیگر این پژوهش نشان داد که برنامه درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران این پایه به کسب نگرش‌های درست نسبت به یافته‌های علمی در دانش‌آموزان کمک کرده است. این یافته نیز شبیه یافته‌های قبلی با نتایج مطالعات مرعشی، حقیقی، بنابی مبارکی و باشلیده (۱۳۸۶)، جهانی (۱۳۸۶)، ناجی و قاضی‌نژاد (۱۳۸۶) و فتحی‌آذر، ادیب، هاشمی، بدری‌گرگری و غربی (۱۳۹۲)، و صالحی (۱۳۹۶)، هم‌خوانی و مطابقت دارد.

در همین زمینه، نتایج پژوهش همچنین نشان داد که برنامه درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران این پایه به توانایی قضاوت درباره اعمال و رفتار خود و دیگران و کسب بصیرت نسبت به نتایج و پیامدهای آن در دانش‌آموزان کمک کرده است، که این یافته نیز شبیه یافته‌های قبلی با نتایج مطالعات مرعشی، حقیقی، بنابی مبارکی و باشلیده (۱۳۸۶)، جهانی (۱۳۸۶)، ناجی و قاضی‌نژاد (۱۳۸۶) و فتحی‌آذر، ادیب، هاشمی، بدری‌گرگری و غربی (۱۳۹۲) و صالحی (۱۳۹۶)، هم‌خوانی و مطابقت دارد.

علاوه‌براین، مشاهده شد که برنامه درسی تفکر و پژوهش از دیدگاه آموزگاران این پایه در تحقق اهداف و انتظارات عملکردی مشترک دانش‌آموزان کمک کرده است. این یافته نیز شبیه یافته‌های قبلی با نتایج مطالعات مرعشی، حقیقی، بنابی مبارکی و باشلیده (۱۳۸۶)، جهانی (۱۳۸۶)، ناجی و قاضی‌نژاد (۱۳۸۶)؛ اسکندری و کیانی (۱۳۸۶) و صالحی (۱۳۹۶)، هم‌خوانی و مطابقت دارد.

در تبیین یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که برنامه درسی تفکر و پژوهش با در نظر گرفتن هدف‌های شناختی در مراحل بالای این حوزه، یعنی تجزیه و تحلیل، ارزشیابی و خلق کردن (آفریدن) و همچنین حوزه‌های عاطفی و مهارتی طراحی و تدوین شده است. بنابراین با پرداختن به ماهیت و فرایند تفکر در سطوح بالا، می‌تواند توانایی‌های دانش‌آموزان را وسعت بخشد. به عبارتی افزایش دانش در مورد تفکر و پژوهش، راهبردها و محتوای آن منجر به تقویت توانایی‌های شناختی و

فراشناختی دانش‌آموزان می‌گردد. از طرفی تمرین و ممارست مهارت‌های ضروری تفکر، به علت پیامدهای خوشایند و رضایت‌بخش آن، انگیزش درونی لازم را برای دانش‌آموزان جهت رویارویی فعال با مسائل و موضوعات زندگی فراهم می‌کند. در تبیینی دیگر برای یافته‌های پژوهش می‌توان گفت برنامه‌درسی تفکر و پژوهش از طریق تقویت یادگیری فعال و مشارکتی، مشاهده، کاوشگری، کنجکاوی، استدلال‌طلبی و ارزیابی استدلال‌ها، مباحثه، پرسش‌گری یادگیری در دانش‌آموزان را توسعه می‌دهد و انگیزش لازم را در آنان برای تفکر و پژوهش ایجاد می‌کند. در این راستا پژوهش‌های آیزگیویش و آمیت (۲۰۱۱)، چارکو و کارجیک (۲۰۰۹) مؤید این جریان می‌باشند.

اکثر مطالعات صورت گرفته در خصوص تدریس تفکر و پژوهش در یکی از دو طبقه رویکرد عمومی یا رویکرد تخصصی قرار می‌گیرد. در رویکرد عمومی به تدریس مهارت‌های تفکر مستقل از موضوع درسی پرداخته می‌شود، اما در رویکرد تخصصی، تفکر در چهارچوب موضوع درس مشخصی، تدریس می‌شود (آنجلی<sup>۱</sup> و والانیدز<sup>۲</sup>، ۲۰۰۸). بهترین دوران برای پرورش روحیه فلسفی و مهارت‌های تفکر دوران کودکی است. برنامه‌درسی تفکر و پژوهش در پایه ششم از نظر یافته‌های این پژوهش می‌تواند به این هدف کمک نماید.

### پیشنهادهای کاربردی

۱. به علت نقش کلیدی و اساسی آموزگاران در اجرای برنامه‌درسی، برای آنان کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی گذاشته شود. همچنین، از طریق ارسال مواد آموزشی، مجله، راه‌اندازی سایت و ایجاد گروه‌های بحث، درباره‌ی پرورش تفکر و مهارت‌های مورد نیاز آن، آموزش‌های لازم به آنها داده شود.

۲. با توجه به اهداف برنامه‌درسی تفکر و پژوهش، در آموزش‌های قبل از خدمت آموزگاران در مراکز آموزش عالی و دانشگاه فرهنگیان، به اهمیت و ضرورت پرورش تفکر و تعقل توجه شود.

۳. به آموزگاران در زمینه‌ی دروسی که تدریس می‌کنند و رابطه‌ی آن با سایر دروس، اطلاعات و آگاهی‌های تخصصی لازم داده شود تا معلمان بتوانند از دادن اطلاعات در سطح دانش و فهمیدن محتوا در کلاس‌های درس فراتر روند و به تجزیه و تحلیل، استنباط و داوری از مطالبی که بیان می‌کنند بپردازند؛ تا بدین طریق به تحقق اهداف و انتظارات عملکردی این برنامه کمک نمایند.

۴. کتاب کار درس تفکر و پژوهش طوری طراحی شده است که بدون استفاده از کتاب معلم

<sup>۱</sup> Angeli

<sup>۲</sup> Valanides

(راهنمای تدریس) آموزش و تدریس آن تقریباً غیرممکن است، بنابراین ضروری است کلیه مدارس نسبت به تهیه این منبع آموزشی اقدام نمایند. متأسفانه در طول اجرای پژوهش مشاهده شد که بعضی از مدیران نسبت به تهیه این کتاب برای آموزگاران سهل‌انگاری نموده‌اند.

۵. بسته آموزشی برنامه درسی تفکر و پژوهش از اجزای به هم پیوسته‌ای تشکیل شده است که برای اجرای برنامه ضروری است. مهم‌ترین این اجزا کتاب راهنمای معلم، کتاب کار، فیلم‌ها و داستان‌های آموزشی است. در صورت عدم وجود یکی از این اجزا تحقق اهداف این درس با مشکل مواجه می‌شود. بسته آموزشی در ابتدای سال تحصیلی توسط کلیه مدارس تهیه و در اختیار آموزگاران پایه ششم قرار داده شود.





## منابع

### الف. فارسی

- اسکندری، حسین و کیانی، ژاله. (۱۳۸۶). تأثیر داستان بر افزایش مهارت فلسفه‌ورزی و پرسش‌گری دانش‌آموزان. *فصلنامه مطالعات برنامه‌درسی*، ۲ (۷)، ۱-۳۶.
- بابامحمدی، حسن و خلیلی، حسین. (۱۳۸۳). مهارت‌های تفکر انتقادی دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی سمنان. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۴ (۱۲)، ۲۳-۲۹.
- بحرینی بروجنی، مجید؛ نصر اصفهانی، احمدرضا؛ میرشاه جعفری، سید ابراهیم؛ لیاقت‌دار، محمدجواد؛ سپهری بروجنی، کبری و مقدسی بروجنی، فاطمه. (۱۳۹۴). بررسی میزان رعایت اصول علمی قصد شده‌ی مربوط به عنصر ارزشیابی در درس تفکر و پژوهش پایه ششم ابتدایی. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۵۵ (۱۴)، ۲۲-۳۶.
- بدری، رحیم و فتحی‌آذر، اسکندر. (۱۳۸۶). مقایسه تأثیر آموزش مبتنی بر حل مسأله گروهی و آموزش سنتی تفکر انتقادی دانشجویان معلمان. *مجله مطالعات تربیتی و روان‌شناسی*، ۸ (۲)، ۴۱-۲۷.
- بهمنی، فرود؛ یوسفی، علیرضا؛ نعمت‌بخش، مهدی؛ چنگیز، طاهره و مردانی، محمد. (۱۳۸۴). مهارت‌های تفکر انتقادی دانشجویان علوم پایه دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۵ (۲)، ۴۱-۴۵.
- جهانی، جعفر. (۱۳۸۶). بررسی تأثیرات برنامه آموزش فلسفه به کودکان در رشد منش‌های اخلاقی دانش‌آموزان. *فصلنامه مطالعات برنامه‌درسی*، ۲ (۷)، ۳۷-۶۰.
- دانشور، میترا؛ غلامحسینی، احمد؛ اسپیدکار، محبوبه؛ روشندل، علی‌اکبر؛ حمزه‌بیگی، طیبه و صفاری نظری، مهدخت. (۱۳۹۱). *کتاب معلم تفکر و پژوهش ششم دبستان*. تهران: انتشارات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۸۲). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: انتشارات آگاه.
- شعبانی، حسن. (۱۳۸۲). *مهارت‌های آموزشی و پرورشی (روش‌ها و فنون تدریس)*. تهران: انتشارات سمت.
- صالحی، نصرالدین. (۱۳۹۶). بررسی میزان تحقق هدف‌های آموزشی درس تفکر و پژوهش پایه ششم

- ابتدایی در دانش‌آموزان شهرستان نور. *مجله پژوهش‌های برنامه‌درسی*، ۷(۱)، ۱-۱۷.
- عسگری، محمد. (۱۳۹۱). آموزش مهارت‌های تفکر انتقادی: رویکردی بین‌رشته‌ای. *فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، ۴(۲)، ۳۵-۶۴.
- فتحی‌آذر، اسکندر. (۱۳۸۲). *روش‌ها و فنون تدریس*. تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.
- فتحی‌آذر، اسکندر؛ ادیب، یوسف؛ هاشمی، تورج؛ بدری‌گرگری، رحیم و غریبی، حسن. (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش راهبردی تفکر بر تفکر انتقادی دانش‌آموزان. *فصلنامه پژوهش‌های نوین روان‌شناختی (روانشناسی)*، ۸(۲۹)، ۱۹۵-۲۱۰.
- فقیهی، فاطمه. (۱۳۷۸). اصلاح برنامه‌های درسی: پرورش مهارت‌های فکری. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۳(۵۹)، ۷۵-۷۷.
- کیامنش، علیرضا و نوری، رحمان. (۱۳۷۶). *یافته‌های سومین، مطالعه بین‌المللی تیمز، پژوهشکده تعلیم و تربیت، وزارت آموزش و پرورش*.
- مایرز، چت. (۱۳۸۳). *آموزش تفکر انتقادی*، به ترجمه‌خدایار ابیلی. تهران: انتشارات سمت. (اثر اصلی در سال ۱۹۸۶ چاپ شده است).
- محمودی‌بردزردی، سعید. (۱۳۸۱). *ارزشیابی کتاب‌های علوم تجربی سال‌های اول و دوم راهنمایی به عنوان منابعی برای ایجاد انگیزه به مطالعه و پژوهش در دانش‌آموزان بر اساس روش‌های یادگیری فعال در سال تحصیلی ۸۱-۸۰* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه تربیت معلم تهران (خوارزمی)، تهران.
- مرعشی، سیدمنصور؛ حقیقی، جمال؛ بنابی‌مبارکی، زهرا و باشلیده، کیومرث. (۱۳۸۶). بررسی تأثیر روش اجتماع‌پژوهی بر پرورش مهارت‌های استدلال در دانش‌آموزان دختر پایه سوم راهنمایی. *فصلنامه مطالعات برنامه‌درسی*، ۲(۷)، ۹۵-۱۲۲.
- ناجی، سعید و قاضی‌نژاد، پروانه. (۱۳۸۶). بررسی نتایج برنامه فلسفه برای کودکان روی مهارت‌های استدلالی و عملکرد رفتاری کودکان. *فصلنامه مطالعات برنامه‌درسی*، ۲(۷)، ۱۲۳-۱۴۹.
- یارمحمدیان، محمدحسین. (۱۳۸۵). *اصول اساسی برنامه‌ریزی درسی*. تهران: انتشارات یادواره کتاب.

ب. انگلیسی

- Abrami. C.P, Bernard. M.R, Borokhovski. E, Wade. A, Surkes. A.M, Tamin. R, Zhang. D. (2008). Instructional Interactions Affecting Critical Thinking Skills and Dispositions: A Stage1 Meta- Analysis, *Review of Educational Research* Vol, 78, No. 4.
- Aizkovitsh-Udi, E, Amit. (2011). Developing the Skills of Critical and Creative Thinking by Probability Teaching, *Social and Behavioral Sciences*, N15, 1087-1091.
- Angeli, C. Valanides, N. (2008). Instructional Effects Critical Thinking: Performance on ill-defined Issues, *Journal of Learning and Instruction*, XX.
- Bernard. M.R, Zhang. D, Abrami. C.P, Sicol, F, , Borokhovski. E, Surkes. A.M. (2008). Exploring the Structure of the Watson-Glaser Critical Thinking Appraisal: One Scale or Many Subscales? *Journal of Thinking Skills and Creativity*, 3, 117-125.
- Daniel, M., Auriac, E. (2011). Philosophy, Critical Thinking and Philosophy for Children. *Educational Philosophy and Theory*, Vol. 43, No. 5, 415-435.
- Dunn, S.D., Curko, B., Kragic, I. (2008). Philosophy for Children, the Case Study of Little Philosophy, *School*, Vol. 20, N56, 61-68.
- Embersiano, A. 1998). *Critical Thinking Theory*, U.S.A.: Harvard University Press.
- Fisher, R. (2003). *Teaching Thinking: Philosophical Enquiry in the Classroom*, London: Continuum.
- Fisher, R. (2005) (2 nd ed). *Teaching Children to Think*, Cheltenham: Stanley Thornes.
- Haynes, J. (2005). *The Costs of Thinking, Teaching Thinking and Creativity*, Autumn, 17: 7-32.
- Haynes, J. (2007). Freedom and the Urge to Think in Philosophy with Children, *Gifted Education International* 22 (2/3). 29-38.
- Lipmann, M. (1995). Moral Education: Higher Order Thinking and Philosophy for Children, *Early Child Development and Care*, Vol.3, 92-107.
- Monteiro, C. D., Mattos, P.C., Margaret, I. (2009). Improving Critical Thinking and Clinical Reasoning with a Continuing Education Course, *Journal of Continuing Education in Nursing*, Vol. 40, No3, 121-127.
- Stapleton, P. (2011). A Survey of Attitudes towards Critical Thinking among Hong Kong Secondary School Teachers: Implications for Policy Change, *Thinking Skills and Creativity*, No6, 14-23.

## **Evaluation Realization Rate of Thinking and Research Purposes of Curriculum form Viewpoint of Teachers of Sixth Grade School in IZEH City From 1393-1394**

**Saeid Mahmoodi Bardzardi <sup>1</sup>**

**Touraj Hashemi Nosratabad <sup>2</sup>**

**Sharam Vahedi <sup>3</sup>**

### **Abstract**

The aim of this research is evaluation realization rate of thinking and research purposes of curriculum form viewpoints of sixth grade teachers in IZEH city from 1393-1394. This research was descriptive – survey. Statistical society consisted of 119 teachers of six grade which among them 90 teachers selected by simple random sampling. After choosing sample group by using research made questionnaire which had been provided according to LIKERT spectrum in five option information has been gathered and analysis. Validity of questionnaire was confirmed by experts and its reliability obtained by KRONBAKH alpha and it was /.88 one-variable T was used as the statistic method for data analysis. Results show that Purposes of Thinking and research curriculum is realization according to the views of six grade teachers of IZEH city. This means that from the viewpoint of teachers, the ability to infer, reason and conclude; curiosity; the acquisition of traits and characteristics of the nature of thinking; the acquisition of proper attitudes towards scientific findings; the ability to judge the actions and behaviors of themselves and others in students is higher than average.

**Keywords:** purposes of curriculum, thinking and research, six grade teachers.

---

<sup>1</sup> Education Expert

<sup>2</sup> Professor, PhD, Faculty of Education & Psychology, Tabriz University

<sup>3</sup> Professor, PhD, Faculty of Education & Psychology, Tabriz University